

กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล

Strategies for Developing Knowledge in Buddhism and Philosophy at
Mahamakut Buddhist University to Meet the Needs of the Digital Age Society

พระมหาสากล สุภรเมธี (เดินชาบัน)

พระครูวิกรมธรรมธัช

พระครูสีลสรวิชัย

สงวน หล้าโพพันธ์

ปรเมธ ศรีภิญโญ

พระมหาใจสิงห์ สิริธมโม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร

Phramaha Sakol Subharamedhi (Doenchaban)

Phrakhruwikromthammathach

Phrakhrusilsrathikhun

Sanguan Laphontan

Porramet Sripinyo

Phramaha Jaising Sirithammo

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

Email: sakol.doe@mbu.ac.th

รับบทความ: 23 กุมภาพันธ์ 2569; แก้ไขบทความ 20 มีนาคม 2569; ตอรับบทความ: 23 มีนาคม 2569

Received: February 23, 2026; Revised: March 20, 2026; Accepted: March 23, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 162 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .87 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านบริการวิชาการแก่สังคม และน้อยที่สุด คือ ด้านการเรียนการสอน 2) แนวทางกลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการสังคมยุคดิจิทัล เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ควรมีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา รองลงมาคือ ควรส่งเสริม สนับสนุนและฝึกอบรมการเป็นวิทยากรด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา และน้อยที่สุดคือ ควรมีระบบ/กระบวนการในการสร้างเครือข่ายให้การดำเนินงานทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้ไปสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ : กลยุทธ์การพัฒนาองค์ความรู้; พระพุทธศาสนาและปรัชญา; สังคมยุคดิจิทัล; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the strategies for developing knowledge in Buddhism and philosophy at Mahamakut Buddhist University to meet the needs of the digital age society, and 2) to propose guidelines for such development. The sample group consisted of 162 individuals, including administrators, faculty members, staff, and students of Mahamakut Buddhist University. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire with an overall reliability coefficient of .87. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that: 1) The overall implementation of strategies for developing knowledge in Buddhism and philosophy at Mahamakut Buddhist University to meet the needs of the digital age society was at a moderate level. Ranking the aspects by mean from highest to lowest, the preservation of arts and culture ranked highest, followed by academic services to society, while instruction and learning ranked the lowest. 2) Guidelines for developing knowledge in Buddhism and philosophy to meet the digital age's needs, ranked by frequency from highest to lowest, are as follows: First, learning and teaching assessments should be aligned with the actual learning conditions of Buddhism and philosophy. Second, there should be promotion, support, and training for individuals to become speakers or experts in Buddhism and philosophy. Lastly, there should be a systematic process for building networks to ensure the success of arts and cultural preservation initiatives.

Keywords: Knowledge development strategies; Buddhism and Philosophy; Digital society; Mahamakut Buddhist University

บทนำ

การจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวิวัฒนาการที่ควบคู่ไปกับการวางรากฐานการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยในอดีตภารกิจด้านนี้ขึ้นตรงกับสำนักงานเลขาธิการเป็นหลัก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2489 งานด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาได้ดำเนินงานภายใต้สำนักงานกลางต่อเนื่องเป็นเวลา 45 ปี และมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2534 เมื่อได้แยกตัวออกมาเป็นสัดส่วนเพื่อความเป็นเอกเทศ ส่งผลให้ระบบการทำงานมีความคล่องตัวและเป็นระบบมากขึ้น (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2567) ดังนั้น การศึกษาพระพุทธศาสนาและปรัชญาในปัจจุบัน มิได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาทฤษฎีในคัมภีร์เท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจที่ถ่องแท้ผ่านการปฏิบัติจริง และการวิจัยทั้งในและนอกชั้นเรียน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงมิติทางศาสนาเข้ากับบริบทของสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งที่เกิดจากความเข้าใจผิดทางศาสนา (Bias) อย่างไรก็ตาม

มหาวิทยาลัยสงฆ์กำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ “Digital Disruption” และภาวะถดถอยของจำนวนผู้เรียน ดังที่ พระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาร) (2564: 15) ได้ระบุว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งกำลังประสบปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่ลดลง ในขณะที่โลกยุคหลังโควิด-19 ทำให้เกิดคู่แข่งทางการศึกษาทั่วโลกผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ หากมหาวิทยาลัยไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันและการตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาใน กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้มีปัญญาและคุณธรรมควบคู่กัน โดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) แนวคิดหลักที่นำมาประยุกต์ใช้ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Integrated Learning Theory) ที่ผสมผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาปัญญาใน 3 มิติ ได้แก่ ปัญญาทางโลกที่เท่าทันเทคโนโลยี ปัญญาทางธรรมที่เข้าใจความจริงของชีวิต และปัญญาทางสังคมที่พร้อมอุทิศตนเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ ยังรวมถึงทฤษฎีนวัตกรรมทางจริยธรรม (Ethical Innovation) ซึ่งมีได้มุ่งเน้นเพียงการสร้างเทคโนโลยีใหม่ แต่เป็นการสร้างวิธีการหรือแนวทางใหม่ในการนำหลักศาสนาไปใช้แก้ปัญหาสังคมในยุคดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ โดยปราศจากอคติ (Bias) เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของมหาวิทยาลัยที่ต้องเป็นศูนย์กลางทางปัญญาและจิตวิญญาณของสังคมไทย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2566) การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้ องค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาเป็นองค์ความรู้ที่มีชีวิต ที่สามารถชี้นำทางออกให้กับสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงบริบทของสังคมที่มีความหลากหลายทั้งเพศ อายุ และความเชื่อ ซึ่งต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการสอนที่ทันสมัยเพื่อสร้างความสามัคคีและจรรยาบรรณวิชาชีพในโลกยุคใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและพันธกิจของสถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยได้กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานใน 4 ด้านหลัก คือ 1) ด้านการเรียนการสอน ที่ปรับเปลี่ยนจากการบรรยายสู่การมีส่วนร่วมและกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2) ด้านการวิจัย ที่บรรจุวิชาระเบียบวิธีวิจัยในทุกหลักสูตรเพื่อสร้างนวัตกรรมทางปัญญา 3) ด้านการบริการวิชาการ ผ่านการจัดสัมมนาและปาฐกถาธรรมในพื้นที่สาธารณะ และ 4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงประเพณีเข้ากับความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล แผนพัฒนานี้มุ่งหวังให้สถาบันสามารถผลิตบัณฑิตที่มีมาตรฐานสากล มีความตระหนักในศีลธรรม และสามารถสื่อสารองค์ความรู้พระพุทธศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยีได้อย่างทรงพลัง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2567)

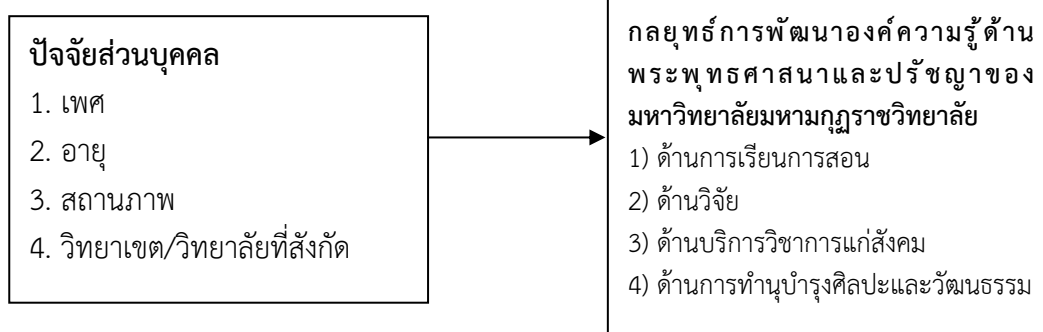
จากความเป็นมาและสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงวิกฤตการณ์ด้านจำนวนผู้เรียนและงบประมาณที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล เพื่อหาแนวทางในการยกระดับหลักสูตรและการจัดการความรู้ให้มีความทันสมัย มีความเป็นสากล และสามารถผลิตศาสนบุคคลที่สามารถนำหลักพุทธธรรมไปพัฒนาสังคมไทยให้เกิดความสงบสุขและยั่งยืนภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนางค์ความรู้ด้านพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล จินฉัตร ปะโคทั้ง (2556) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง แนวคิดหรือ แผนงานหรือแนวทางในการทำงานที่มีความยืดหยุ่นมีเป้าหมายทิศทางที่แน่ชัด โดยคำนึงถึงสถานะที่ เปลี่ยนแปลงจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้น กลยุทธ์จึงเป็นกรอบแนวคิดใหม่และแนวทางกว้าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนด แผนงานและโครงการในรายละเอียดได้ว่าจะทำอะไรบ้างและทำอย่างไร เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายขององค์กร พชรวิทย์ จันทศิริศิริ (2561) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง การวางแผนเพื่อนำองค์กรไปสู่สภาพลักษณะใหม่ ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต การวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นการวางแผนในภาพรวมขององค์กร ทุกกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นเป็นปัจจัยที่ชี้นำอนาคตขององค์กร รวมทั้ง มีศักยภาพในการแข่งขัน และยังช่วยให้หน่วยงานสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ควรจะเป็น ที่สำคัญคือ การพัฒนาสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต Thompson and Strickland (2003) กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Formulation of Vision, Mission Statement, Goal and objective) 2) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) หรือวางแผนกลยุทธ์ (Strategy Planning) หมายถึง การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกและเลือกทางเลือกซึ่งสามารถบรรลุจุดประสงค์ เป็นแผนที่สำคัญและเป็นแผนระยะยาว 3. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) เป็นการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติและเป็นผลลัพธ์ 4. การประเมินผลและควบคุมกลยุทธ์ (Evaluation and Strategic Control) การประเมินและควบคุมกลยุทธ์เป็นกระบวนการพิจารณาว่ากลยุทธ์ได้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การดำเนินงานหรือไม่ สามารถสรุปได้ว่า กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางหรือกระบวนการที่ใช้บริหารจัดการองค์การการพัฒนางค์ความรู้ด้านพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล ภายใต้อุปสรรค โอกาส สภาพแวดล้อมภายนอก ทรัพยากรและความสามารถภายใน องค์กรช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือแนวทางเพื่อนำทางองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จำนวน 285 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) จากบัญชีรายชื่อโดยยึดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V. Krejcie & D.W.Morgan (Krejcie & Morgan, 1970) ซึ่งผลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 162 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย ดังนี้

- 1) กลยุทธ์การพัฒนา
- 2) องค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา
- 3) ความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล

3. ขั้นตอนของการวิจัย การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.1 ศึกษากลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล

3.2 เสนอแนะแนวทางการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล

4. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และ วิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล ได้แก่ 1) ด้านการเรียนการสอน 2) ด้านการวิจัย 3) ด้านบริการวิชาการแก่สังคม 4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ลักษณะของแบบสอบถามมาตรฐานวัดกลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา

และปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 สามารถนำไปใช้ได้จริงทุกข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .87

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนในรูปแบบออนไลน์ก่อนนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้การหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.16) เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านบริการวิชาการแก่สังคม และน้อยที่สุด คือ ด้านการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อเสนอแนะปลายเปิดของผู้ตอบแบบสอบถาม แล้วจัดหมวดหมู่ประเด็นที่มีความหมายสอดคล้องกัน จากนั้นเรียงลำดับตามความถี่ของการเสนอแนะ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

2.1 ด้านการเรียนการสอน เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา อันดับที่ 2 ควรมีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ทุกหลักสูตรสอดคล้องด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา และอันดับที่ 3 ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ที่จะสนองตอบต่อด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา ตามลำดับ

2.2 ด้านการวิจัย เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรส่งเสริม สนับสนุน และฝึกอบรมการเป็นวิทยากรด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา อันดับที่ 2 ควรสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการพันธกิจ และอันดับที่ 3 ควรสร้างเครือข่ายการนำเสนอผลงานทางวิชาการในระดับนานาชาติ ตามลำดับ

2.3 ด้านบริการวิชาการแก่สังคม เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนมีส่วนร่วมทุกหลักสูตรที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา อันดับที่ 2 ควรมีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของบุคคลองค์การ และชุมชนภายนอกในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนทุกหลักสูตร และอันดับที่ 3 ควรมีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือชุมชนภายนอกสถาบันทุกหลักสูตร ตามลำดับ

2.4 ด้านการดำเนินงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรม เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีระบบ/กระบวนการในการสร้างเครือข่ายให้การดำเนินงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมให้ไปสู่

ความสำเร็จ อันดับที่ 2 ควรมีการดำเนินงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยก้าวไปสู่ระดับชาตินานาชาติ และอันดับที่ 3 ควรมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม/ กิจกรรมหรือการบริการด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมต่อสาธารณชน ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่ากลยุทธ์การพัฒนางานองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม รองลงมา คือ ด้านบริการวิชาการแก่สังคม และน้อยที่สุด คือ ด้านการเรียนการสอน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ มหาวิทยาลัยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง แต่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างในด้านนวัตกรรมการสอนต้องอาศัยการลงทุนทั้งทรัพยากรบุคคลและเทคโนโลยีสูง สอดคล้องแนวคิดของ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2567:15) ที่ได้เสนอแนวคิด Smart Sangha ว่าสถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ต้องปรับตัวจากการเผยแพร่แบบออนไลน์สู่แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อรักษาความเชื่อมโยงกับสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Selwyn (2024: 58) ที่กล่าวว่า Digital Transformation ในมหาวิทยาลัยไม่ใช่แค่การซื้อเครื่องมือ แต่คือการเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรในการจัดการความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ปริดีเปรม (2567:715) ได้ศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล: การปรับตัวและความท้าทาย ผลการวิจัยพบว่า สังคมยุคใหม่มีความต้องการเข้าถึงหลักปรัชญาผ่านนวัตกรรมที่ยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่าด้านการเรียนการสอนยังต้องการพัฒนามากกว่าด้านอื่น

1.1 ด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 3 มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุกหลักสูตรด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาเพื่อรับกับความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล รองลงมาคือ ข้อที่ 1 มีกลไกการให้ความรู้ความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทุกหลักสูตรที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา และน้อยที่สุด คือข้อที่ 5 มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ภาระงานของอาจารย์และการยึดติดกับเกณฑ์การวัดผลแบบเดิมทำให้ไม่สามารถวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ในเชิงสมรรถนะดิจิทัลได้ สอดคล้องแนวคิดของ วิเชียร ชำรงโสทธิสกุล (2567: 42) ระบุว่า การวัดผลในโลกยุคใหม่ต้องก้าวข้ามการสอบกระดาษไปสู่การประเมินจากชิ้นงานและสถานการณ์จำลอง สอดคล้องแนวคิดของ Kabat-Zinn (2023: 204) ที่กล่าวว่าการศึกษาปรัชญาต้องประเมินจากการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตดิจิทัลที่วุ่นวาย สอดคล้องกับงานวิจัย สิริมา แยมรัมย์ และคณะ (2566: 88) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญคือเครื่องมือวัดผลที่ไม่สะท้อนทักษะจริง และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีของผู้สอน และสอดคล้องกับงานวิจัย สุจินตนิท หนูชูสิทธิ์สกุล (2564: 181) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการหลักสูตรวิธีใหม่ ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรที่สอดคล้องกับสังคมดิจิทัลต้องเน้นการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem-based Learning) ซึ่งจะช่วยให้ค่าเฉลี่ยการประเมินผลตามสภาพจริงสูงขึ้น

1.2 ด้านการวิจัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 5 ส่งเสริมและสนับสนุนทุนวิจัย นวัตกรรมและการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อรับใช้สังคม มีค่าเฉลี่ย และข้อ 8 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมร่วมกับองค์กรเครือข่ายเพื่อสังคม รองลงมาคือ ข้อที่ 2 พัฒนาระบบการคัดกรองคุณภาพผลงานวิชาการของนักศึกษาและบัณฑิต และน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 6 ส่งเสริมสนับสนุนและฝึกอบรมการเป็นวิทยากรด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่เป็นเช่นนี้เพราะ มหาวิทยาลัยเน้นที่ปริมาณผลงานตีพิมพ์เพื่อเกณฑ์มาตรฐานวิชาการ มากกว่าการพัฒนาทักษะการถ่ายทอด (Communication Skills) ให้กับนักวิจัย สอดคล้องแนวคิดของ นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2566: 95) เสนอว่านักวิชาการยุคดิจิทัลต้องเป็น “Public Scholar” ที่สามารถย่อยความรู้ยากๆ ให้สังคมเข้าใจง่าย สอดคล้องแนวคิดของ Berzin (2025: 112) ที่มองว่าความเชี่ยวชาญด้านปรัชญาต้องควบคู่ไปกับความสามารถในการใช้สื่อใหม่ (New Media Literacy) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมปอง มั่นคง (2566: 40) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรสายวิชาการในสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การขาดระบบการ Coaching หรือการฝึกอบรมการเป็นวิทยากรมืออาชีพทำให้นักวิชาการไม่สามารถขยายผลงานวิจัยสู่สังคมได้อย่างมีพลัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาฤกษ์ภูมิรินทร์ คุณสมปโน (2568: 20) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการนำเสนอ (Presentation Skills) มีผลอย่างมากต่อการยอมรับองค์ความรู้ในสังคมยุคดิจิทัล

1.3 ด้านบริการวิชาการแก่สังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 2 มีการจัดโครงการกิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก รองลงมาคือ ข้อที่ 3 มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือชุมชนภายนอกสถาบันทุกหลักสูตร และน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 1 มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนมีส่วนร่วมทุกหลักสูตรที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่เป็นเช่นนี้เพราะ ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาอาจมีกำแพงทางวิชาการที่ทำให้ปราชญ์ชาวบ้านรู้สึกเข้าถึงยาก สอดคล้องแนวคิดของ กิตติภูมิ นามวงศ์ (2565: 33) ได้เสนอแนวคิดการสร้างสรรค์ร่วม (Co-creation) ระหว่างสถาบันและชุมชน สอดคล้องแนวคิดของ Selwyn (2019: 45) ที่เน้นเรื่อง Open Education หรือการศึกษาที่เปิดกว้างให้คนนอกเข้ามาแบ่งปันประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติยา เหนืออำนาจ และคณะ (2568: 179) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้พุทธศาสนาต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต ผลการวิจัยพบว่า การขาดการดึงต้นทุนมนุษย์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้หลักสูตรขาดชีวิตและความเชื่อมโยงกับบริบทสังคมจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แทนคุณ จิตต์อิสระ (2567: 5) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองและสังคมผ่านแนวคิดพุทธปรัชญา ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จของการบริการวิชาการเกิดจากการลดช่องว่างระหว่างคัมภีร์กับความจริงของชุมชน

1.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 3 มีประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่ชัดเจน รองลงมาคือ ข้อที่ 1 มีการกำหนดนโยบายและมีแผนงานการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่สอดคล้องตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรเพื่อรองรับความต้องการทางสังคมยุคดิจิทัล และน้อยที่สุด ข้อที่ 10 มีระบบ/กระบวนการในการสร้างเครือข่ายให้การดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้ไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องแนวคิดของ พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) (2566: 22) เน้นย้ำเรื่อง “Global

Networking” ของชาวพุทธ สอดคล้องแนวคิดของKeown (2024: 132) ที่เสนอว่าความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม พุทธจะสูญเปล่าหากไม่มีการสร้าง “Digital Ecosystem” เพื่อแบ่งปันความรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ ญาณภพ สุธีโร (2568: 48) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า อุปสรรคสำคัญคือการขาดภาคีเครือข่ายดิจิทัลที่จะช่วยส่งต่อข้อมูลทางวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรณ์ ไทยมา (2564: 11) ได้ศึกษาเรื่อง เทคโนโลยีกับการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นช่องทางที่มีอิทธิพลสูงสุดในการสืบสานวัฒนธรรมยุคปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการสังคมยุคดิจิทัล เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ควรมีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องด้านพระพุทธศาสนา และปรัชญา รองลงมา คือ ควรส่งเสริม สนับสนุนและฝึกอบรมการเป็นวิทยากรด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา และน้อยที่สุด คือ ควรมีระบบ/กระบวนการในการสร้างเครือข่ายให้การดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมให้ไปสู่ความสำเร็จ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ สังคมยุคดิจิทัลให้ความสำคัญกับสมรรถนะที่วัดได้จริงมากกว่าความรู้ในเชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว จึงมีแนวโน้มต้องเปลี่ยนผ่าน ในขณะที่การเป็นวิทยากรและการสร้างเครือข่ายคือหัวใจสำคัญของการกระจายองค์ความรู้สู่สาธารณะในวงกว้างผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ สอดคล้องกับแนวคิดของปรารธนา ศิริกัน (2564: 32) ระบุว่าการศึกษาในยุคดิจิทัลต้องเริ่มต้นที่การปรับปรุงระบบการประเมินให้มีความยืดหยุ่นและสะท้อนทักษะการคิดขั้นสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Laloux (2025: 89) ที่เสนอว่าองค์กรการศึกษาสมัยใหม่ต้องลดความเป็นลำดับชั้นลง และหันไปสร้างเครือข่าย (Networking) เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิเดช บุญมาลา (2568: 25) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่เร่งด่วนที่สุดคือการสร้างวิทยากรต้นแบบ (Digital Preacher) ที่สามารถนำหลักธรรมมาสื่อสารผ่าน Content ที่เหมาะสมกับจริตของคนรุ่นใหม่ และต้องมีการวัดผลความเข้าใจผ่านปฏิสัมพันธ์ในโลกออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริมา แยมรัศมี และคณะ (2566: 92) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่มีความถี่ความต้องการสูงสุดคือการได้รับการฝึกอบรมการใช้สื่อและการวัดผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อให้ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนในยุคดิจิทัลและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ญาณภพ สุธีโร (2568: 50) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระบบเครือข่ายการทำงาน (Co-working Network) คือกุญแจสำคัญที่ทำให้งานทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมมีความต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนภายนอกมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์การพัฒนาคือความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคือความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่ามหาวิทยาลัยมหาม

มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่พึงประสงค์โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้เป็นต้นแบบและมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทิศทางการบริหารจัดการพุทธศาสนาและปรัชญาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทศวรรษหน้า

3.3 ควรมีการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยรูปแบบอื่น เช่น การวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลายในการที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาขององค์กรได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมทุกส่วนงาน เพื่อสอดคล้องความต้องการของสังคม ยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ปรีดีเปรม. (2567). พระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล: การปรับตัวและความท้าทาย. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 9(4), 712–722.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *การจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเพื่อความเชี่ยวชาญและตอบโจทย์ประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- กิตติภูมิ นามวงศ์. (2565). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิณฉัตร ปะโคทัง. (2556). *ภาวะผู้นำยุคใหม่สำหรับบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- แทนคุณ จิตต์อิสระ. (2567). การสื่อสารทางการเมืองและสังคมผ่านแนวคิดพุทธปรัชญา. *วารสารการสื่อสารและการจัดการนิต้า*, 10(2), 1–15.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2566). *การบริหารการศึกษายุคดิจิทัล: ความท้าทายและการปรับตัว*. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- ปรารณา ศิริกัน. (2564). *การจัดการเรียนการสอนในสภาพแวดล้อมใหม่*. กรุงเทพฯ: เอร่าวัน.
- พชรวิทย์ จันทรศิริสร. (2561). *การพัฒนาภาวะผู้นำ: ทฤษฎี แนวคิด และปฏิบัติการ*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระครูสังฆรักษ์ณฐาภพ สุธีโร. (2568). การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 8(5), 42–53.

- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2567). *พุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาฤกษ์ภูมิรินทร์ คุณสมปโน. (2568). ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 8(5), 14–26.
- พระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาร). (2564). *ทิศทางการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ในยุควิถีใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีวชิโรดม (ว. วชิรเมธี). (2566). *ธรรมะกับสื่อใหม่ในสังคมดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิมุตตยาลัย.
- ภรณ์ ไทยมา. (2564). เทคโนโลยีกับการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กยุคดิจิทัล. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(2), 10–22.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2566). *ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยสู่สถาบันอุดมศึกษากลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรม*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2567). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2568–2572*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รัตติยา เหนืออำนาจ และคณะ. (2568). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(1), 177–190.
- วิเชียร ชำรงโสทธิสกุล. (2567). *การวัดและประเมินผลทางการศึกษาร่วมสมัย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมปอง มั่นคง. (2566). ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์กลางการสาธิตวิชาการในสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 15(2), 30–45.
- สิริมา แยมรัมย์ และคณะ. (2566). การพัฒนาทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระพุทธศาสนา. *วารสารวิชาการครูศาสตร์*, 10(2), 85–98.
- สุจินตนิท หนูชูสิทธิ์สกุล. (2564). การจัดการหลักสูตรวิถีใหม่. *วารสารการพัฒนาการเรียนรู้*, 6(3), 175–185.
- อภิเดช บุญมาลา. (2568). แนวทางการพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นใหม่. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 8(1), 12–28.
- Berzin, A. (2025). *Buddhist ethics in the age of artificial intelligence*. Dharma House.
- Kabat-Zinn, J. (2023). *Mindfulness-based education for the 21st century*. Wisdom Publications.
- Keown, D. (2024). *Buddhism and digital culture: Modern perspectives*. Routledge.
- Laloux, F. (2025). *Reinventing Buddhist educational organizations*. Nelson Publishing.
- Selwyn, N. (2019). *Education and technology: Key issues and debates*. Bloomsbury Academic.
- Selwyn, N. (2024). *Digital transformation in higher education*. Polity Press.
- Thompson, A. A., & Strickland, A. J. (2003). *Strategic management: Concepts and cases* (13th ed.). McGraw-Hill.